

Pieņemts regulējums par Valsts ieņēmumu dienesta reorganizāciju 3/51/24

Konsultants nodokļu konsultāciju nodaļā,
PwC Latvija
Aleksandrs Afanasjevs

Direktore nodokļu konsultāciju nodaļā,
personāla un organizāciju pārveides
pakalpojumu vadītāja Baltijā, PwC Latvija

Irēna Arbidāne

Vecākā konsultante nodokļu konsultāciju
nodaļā, PwC Latvija
Madara Hmeļevska

Direktore nodokļu konsultāciju nodaļā, PwC
Latvija
Vita Sakne

Šā gada 31. oktobrī Saeima galīgajā lasījumā pieņēma likumprojektus "Valsts ieņēmumu dienesta likums" ("VID likums") un "Nodokļu un muitas policijas likums" ("Policijas likums"), ar ko paredzēts no VID nodalīt lekšējās drošības un Nodokļu un muitas policijas pārvaldi. Šīs juridiskās izmaiņas īstenos Finanšu ministrijas (FM) ieceri reorganizēt VID, lai izslēgtu no tā darbības izmeklēšanas un operatīvās funkcijas. Jaunā regulējuma rezultātā VID galvenais uzdevums būs tikai pakalpojumu, konsultāciju un atbalsta sniegšana nodokļu un muitas jomā.

Pašreizējais regulējums

Šobrīd VID darbību regulē tādi tiesību akti kā likums "Par nodokļiem un nodevām", likums "Par Valsts ieņēmumu dienestu", Muitas likums. Atbilstoši regulējumam VID galvenais uzdevums ir nodrošināt nodokļu un nodevu maksājumu uzskaņu un iekāsešanu Latvijas un Eiropas Savienības budžetam. Ārpus šīs kompetences VID par pienākumu ir noteikts novērst un atklāt noziedzīgus nodarījumus nodokļu un muitas jomā, tostarp VID darbinieku darbībā. VID uztur gan valsts amatpersonu sarakstu, gan pieņem un pārbauda amatpersonu deklarācijas. Tāpat VID ir atsevišķu subjektu uzraudzības un kontroles institūcija saskaņā ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likumu.

Vienā no iepriekšējām MindLink ūzīmēm jau norādījām, ka 2023. gada nogalē FM izstrādāja informatīvo ziņojumu "Par Valsts ieņēmumu dienesta darbības pilnveides pasākumiem", kurā tika ierosināti dažādi pasākumi VID darbības uzlabošanai. Tie ietvēra VID organizatoriskās izmaiņas, tostarp VID tiesībsargājošo iestāžu funkciju un uzdevumu izslēgšanu no VID struktūras. Ar šiem pasākumiem iecerēts stiprināt VID kā klientorientētas iestādes tēlu sabiedrībā.

Izskatījis ziņojumu, Ministru kabinets pilnvaroja FM līdz 1. jūnijam sagatavot likumprojektus VID reformēšanai. Īstenojot reformas ieceri, FM sagatavoja grozījumus likumam "Par nodokļiem un nodevām", lai tajā iekļautu tiesību normas no esošā likuma "Par Valsts ieņēmumu dienestu", kuras attiecas uz vispārīgo nodokļu administrēšanu. Šis lēmums ir saistīts ar FM plānu pilnveidot VID regulējušo likumu, atstājot tajā tikai svarīgākās ar dienesta darbību saistītās normas, proti, VID darbinieku tiesības un pienākumus, kā arī regulējumu par nodokļu maksātāju reģistrāciju un uzskaņi.

Grozījumi galīgajā lasījumā tika pieņemti Saeimā šā gada 31. oktobrī un stāsies spēkā ar 2026. gada 1. janvāri.

Jāatzīmē, ka FM plānoja grozīt arī likumu "Par Valsts ieņēmumu dienestu", tomēr tika secināts, ka

grozīts tikt gandrīz viss likuma teksts, kurš FM ieskatā tad kļūtu grūti uztverams. Tādēļ nolemts izstrādāt jaunu VID likumu līdz ar Policijas likumu, kas regulēs Nodokļu un muitas policijas pārvaldes kā jaunas valsts pārvaldes iestādes funkcijas.

VID likums

Ar jaunā VID likuma pieņemšanu no organizācijas struktūras tiks nodalītas lekšējās drošības pārvaldes izmeklēšanas un operatīvās darbības funkcijas, pievienojot tās Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam. Tiks nodalītas arī nodokļu un muitas policijas funkcijas, izveidojot jaunu tiešās pārvaldes iestādi FM padotībā. Tādējādi VID kompetence tiks ierobežota līdz galvenajām nodokļu administrēšanas funkcijām.

Atšķirībā no esošā VID likuma, jaunajā regulējumā tiek dokumentēta apņemšanās nodrošināt plašāku sadarbību ar sabiedrību. Piemēram, paredzētas VID tiesības iesaistīt savā darbībā sabiedrības pārstāvju, tostarp sabiedriskās organizācijas, kompetentas personas un ārvalstu ekspertus. Sadarbības mērķis būs nodrošināt taisnīgu nodokļu likumu piemērošanu un efektīvu nodokļu maksātāju tiesību aizsardzību. Likums noteiks VID informēt nodokļu maksātājus par tiesiskajiem risinājumiem savu tiesību aizsardzībai un citām darbībām, kas veicinātu labprātīgu nodokļu saistību izpildi.

Lai sekmētu VID digitalizācijas procesu, likumā paredzētas VID ģenerāldirektora tiesības izveidot Digitālās attīstības vadības komiteju. Tā darbosies kā institūcija, kas uzraudzīs VID digitālo pārveidi un meklēs iespējas ieviest jaunus tehniskos risinājumus. Komitejas sastāvā varēs iekļaut neatkarīgus Latvijas un ārvalstu ekspertus uz laiku līdz trim gadiem.

Tāpat tiek noteikts, ka VID ir atbildīgs par dažādu valsts informācijas sistēmu pārvaldību, kuras tiek izmantotas, lai veiktu uzdevumus, kas saistīti ar nodokļu iekāsēšanu, akcīzes preču kontroli, muitas politiku un citām jomām. Pārvaldības funkcija ir būtiska no datu aizsardzības viedokļa, jo sistēmas administrē un apstrādā informāciju ne tikai par juridiskām, bet arī fiziskām personām. Tātad tiek apstrādāti dati par ienākumiem, mantisko stāvokli, administratīviem pārkāpumiem, politiskajiem uzskatiem, reliģisko piederību, dalību arodbiedrībās, veselību, valsts robežas šķērsošanu u.c.

Policijas likums

Jaunajā Policijas likumā Nodokļu un muitas policija ir definēta kā patstāvīga tiešās pārvaldes iestāde. Likums nosaka iestādes uzdevumus un kompetenci, kā arī citus ar Nodokļu un muitas policijas darbību saistītus jautājumus. Līdzīgi kā VID, Nodokļu un muitas policija savās interesēs, kā arī sabiedrības interešu aizsardzības nolūkos varēs informēt sabiedrību par savu darbību un konstatētajiem pārkāpumiem.

Līdz ar to Nodokļu un muitas policija būs atbildīga par dažādu valsts informācijas sistēmu pārvaldību, kuras tiek izmantotas, lai veiktu uzdevumus, kas saistīti ar izmeklēšanu, operatīvo darbību un kriminālprocesuālo piespiešanu kriminālprocesos par noziedzīgiem nodarījumiem. Tā šajās sistēmās apstrādās fizisko personu datus darbības nodrošināšanas nolūkiem, piemēram, par saimniecisko darbību, veiktajām muitas procedūrām, saņemtajiem pakalpojumiem, dalību arodbiedrībās, veselību u.c.

Secinājumi

Kopumā izmaiņas VID struktūrā liecina par virzību uz lielāku nodokļu administrācijas efektivitāti un ciešāku sadarbību ar sabiedrību, ļaujot VID koncentrēties uz nodokļu politikas īstenošanu.

Izmaiņas stiprina VID nepieciešamību veikt digitālo pilnveidi un informācijas sistēmu uzlabojumus atbilstoši starptautiskajām tendencēm nodokļu jomas digitalizācijā, kas ilgtermiņā jaus īstenot reorganizācijas mērķus.

Pēc pieņemšanas Saeimā abi jaunie tiesību akti stāsies spēkā 2026. gada 1. janvārī.